

УДК 378.126.015.3

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОЧУТТІВ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Н. С. Сідаш

Стаття розглядає проблему формування культури почуттів у майбутніх викладачів вищої школи засобами англійської мови. Проаналізовано існуючі точки зору науковців щодо культури почуттів та її виховання у магістрів. У рамках даного дослідження також робиться спроба спроектувати освітній процес спрямований на розвиток культури почуттів магістрів в рамках дисципліни «Англійська мова». Умовою успішного вирішення цієї проблеми є потенціал продуктивної комунікації у сфері англійської мови та впровадження інноваційних технологій формування культури почуттів. Запропонована методика являє собою сукупність творчих ситуацій, які розглядаються як своєрідний спосіб розвитку культури почуттів у майбутніх викладачів вищої школи.

Ключові слова: культура почуттів, майбутні викладачі вищої школи, інноваційні технології, комунікація у сфері англійської мови.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Викладачі вищих шкіл, з погляду сучасних вимог підготовки педагогічних працівників вищів, повинні бути носіями наукового знання та культурно-педагогічного спадку суспільства. Їхня педагогічна та професійна компетентність, інтелект, культура почуттів, креативність, толерантність, вміння ставити й вирішувати завдання гуманістичного виховання, встановлювати діалогічні стосунки зі студентами, здійснювати пошук суспільних цінностей та дотримуватися норм поведінки у поєднанні з духовно-моральними та діловими якостями становить національне багатство країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми якісної підготовки майбутніх викладачів вищої школи, а також формування, становлення та розвитку їхньої педагогічної свідомості та

культури почуттів, як однієї із її основних характеристик, розглядало багато науковців. Найбільш значущими для нашого дослідження є праці вчених, які вивчали: проблеми почуттєвої культури та ціннісно-духовної властивості особистості (Т. Антоненко, І. Бех, І. Зязюн, М. Киященко, Л. Рувінський, В. Федотова, О. Рудницька, Г. Шевченко); процес формування педагогічної свідомості майбутніх викладачів вищої школи (Б. Братусь, Л. Вершиніна, Н. Гусякова, С. Дніпров, Є. Ісаєва, С. Косарецький, С. Кузнецова, Л. Плескач, О. Позднякова, В. Слободчиков, О. Цокур, А. Фомін, Т. Шурухіна та ін.); питання педагогічної культури, педагогічної творчості, розвитку професійно важливих якостей майбутніх викладачів (О. Абдуліна, В. Гриньова, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Рибалко, С. Сисоєва, Л. Хомич та ін.).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Варто зазначити, що сучасна система вищої освіти України (включаючи реформи, що запроваджуються в галузі), сьогодні не може повною мірою вирішити актуальну проблему якісної підготовки науково-педагогічних кадрів для вищої школи. Не зважаючи на велику роботу, яка ведеться у цьому напрямі, потребує дослідження проблема впровадження інноваційних технологій формування культури почуттів у майбутніх викладачів вищої школи засобами англійської мови.

Цілі статті (постановка завдання). Мета статті проаналізувати існуючі точки зору вітчизняних і зарубіжних науковців щодо культури почуттів та її виховання у магістрів. У рамках даного дослідження також робиться спроба спроектувати освітній процес спрямований на розвиток культури почуттів магістрів в рамках дисципліни «Англійська мова».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Криза мистецтва і криза людини у сучасному світі взаємопов'язані. На рубежі тисячоліть проблема духовного та художньо-естетичного розвитку особистості повинна розглядатися в контексті виховання у молоді духовності, гуманності, культури почуттів: «Прагматична тенденція, яка охопила всі ланки освіти, обумовлює низький статус мистецтва у системі навчання та виховання студентів, а комерціалізація художньої культури призводить до поширення низькопробної продукції, до деформації естетичної свідомості. Зниження ролі емоцій, художньо-образного мислення у навчанні суперечить основним положенням психології і педагогіки»[2, с. 27–28], – зазначає З. Гладких.

Проблема виховання культури почуттів завжди, і особливо сьогодні, привертає увагу вчених-філософів, психологів та педагогів Т. Антоненко, Е. Пінахіна, М. Скоромна, Е. Ходус, О. Чеботарьова, Г. Шевченко [1; 5; 7–10] та ін. Вони стверджують, що розвиваючи культуру почуттів, сприйняття людини людиною, мистецтво виховує емпатичні здібності, які є основою духовності та гуманності. Адже, успішна педагогічна діяльність викладачів вищої школи безпосередньо залежить від створеного ними позитивного духовно-культурного середовища.

Г. Шевченко справедливо наголосила на тому, що «без освоєння культури і мистецтва, які є фундаментальною основою ідеалотворення, неможливо виховати справжніх людей – Патріотів, Людей Совісті, Честі і Гідності. А ідеал, як взірць досконалості, є дороговказом у виборі цінностей і смислів повноцінного щасливого людського життя» [10, с 295].

Викладач вищої школи повинен бути людиною високоосвіченою, інтелектуальною і водночас культурною, а тому формувати культуру почуттів необхідно ще під час професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ. Це підтверджують і дослідження С. Макшакова і О. Саннікової [3; 6] та інших, які вказують на негативну тенденцію відносно культури почуттів, зокрема емоційної культури.

Важливим у педагогічній діяльності викладача вищої школи є педагогічне спілкування, особливостями якого є емоційні стосунки між педагогічним і студентським колективами. Уміння керувати емоційними та моральними почуттями свідчить про рівень розвиненості духовно-моральної культури та культури почуттів викладача, а формування емоцій у студентів – про розвиток їх як особистостей.

Стриманість у почуттях або культуру почуттів завжди вважали ознакою вихованості. І це дійсно так. Робота викладача перенасичена емоційними почуттями. Ми поділяємо думку Л. Мельник та Т. Шевчук, що «в емоційному досвіді викладача закладений великий потенціал виховання культури почуттів студентів» [4; 11]. Почуттю не можна навчити, але його можна викликати. Пристрастю до знання викладач вищої школи надихає, захоплює майбутніх викладачів до опанування свого предмета.

Емоції регулюють поведінку викладача в конкретній педагогічній ситуації, адже не можна агресивно відповідати на неправильні дії студентів, бо таким чином неможливо уникнути конфліктної ситуації

між викладачем і студентами. Високий рівень емоційної культури викладача вищої школи – це якість його особистості. Чим вища культура почуттів викладача, тим більшу стриманість він виявляє стосовно до студентів. І навпаки, некеровані вияви емоцій викладача вказують не тільки на низький рівень культури його почуттів, а навіть і на рівень його загальної культури.

Незаперечним є той факт, що духовно-емоційна культура викладача характеризується його здатністю цінувати і поважати почуття будь-якого студента. Спираючись на особистий емоційний досвід, викладач вищої школи повинен з особливою увагою та розумінням ставитися до студентів. Уміння викладача аналізувати вияви емоцій та поведінку студентів допоможе йому знайти правильні шляхи своєчасного та необхідного впливу на особистість студентів з урахуванням індивідуального підходу до них.

Поділяємо думку Т. Шевчук про те, що в процесі виховання культури почуттів у студентів важливе місце займає стиль взаємин між викладачем і студентами. Викладач вищої школи повинен безперервно підвищувати свій духовний рівень, керуватися тільки позитивними емоціями та високою культурою почуттів, формуючи при цьому позитивні емоції в студентів через красу слова, думок, художньо-естетичну цінність тощо, бо саме це має особливий вплив на виховання культури почуттів [11].

Психологи, методисти, психолінгвісти наполягають на тому, потрібно застосовувати особистісно значущі ситуації, які стимулюють спілкування. Розробляючи змістовну основу навчання, автори підручників вважають, що потрібно пред'являти студентам привабливий і пізнавальний матеріал, впливаючи як на інтелектуальну, так і емоційну сфери. Виходячи з цього у рамках даного дослідження іноземна мова постає інструментом розвитку, виховання та освіти молодого покоління. Мова, як культурний код нації, є інструментом проникнення моральності та культури народу, адже мова – найважливіший засіб людського спілкування, обміну інформацією та впливу на людей.

Творча вправа на формування позитивного емоційного стану за допомогою «входження в образ». Магістрам пропонується розглянути репродукції картин видатних художників: І. Крамського «Невідома або дама у колясці», К. Брюллова «Італійський південь», Ф. Решетнікова «Знову двійка», К. Маковського «Діти, що втікають від грози», обрати

та описати одне з полотен так, щоб одногрупники не тільки уявили їх реально, але і відчували той настрій та піднесення, які вони викликають.

Наступна розвиваюча вправа, спрямована на формування та вивчення уявлень магістрів про викладача вищої школи, його особистість, діяльність, педагогічну свідомість. Магістрам пропонується зафіксувати у клітинках різноманітні асоціації, пов'язані з їх уявленнями про викладача вищої школи, при цьому, потрібно міркувати у різних напрямках, писати якомога швидше, поки не вичерпаються думки.

По закінченні виконання даної вправи корисно провести обговорення отриманих результатів. Дуже важливо, щоб студенти не просто виокремили у цілісному образі викладача вищої школи характеристики, які відображають різні боки професійної педагогічної свідомості, але і усвідомили значущість цього психологічного утворення у цілісному образі викладача, необхідність його розвитку поряд з компонентами професійної діяльності та особистісними якостями, які вкрай необхідні викладачеві вищої школи.

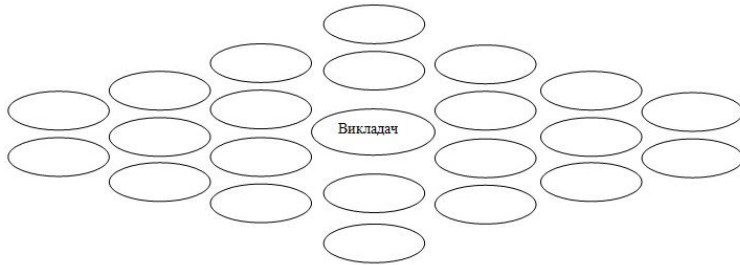

Рис. 1. Форма для заповнення студентами до розвиваючої вправи на формування та вивчення їх уявлень про викладача вищої школи

Магістрам пропонується прочитати твір О. Henry «The Last Leaf» («Останній лист»), описати думки та почуття, що виникли після читання, визначити мораль та обґрунтувати свою думку.

Вправа «Identification» («Ідентифікація»), спрямована на формування у майбутніх викладачів ідентифікації – здатності ставити себе на місце іншого (студента). Магістрам пропонується з'ясувати, які почуття у студента викличуть наступні висловлювання викладача: «You must understand that your future depends on yourself» («Ти повинен

розуміти, що твоє майбутнє залежить тільки від тебе самого»); «I think you do not like your future profession» («Я гадаю, що тобі не зовсім подобається майбутня професія»); «You definitely need to do more to educate yourself» («Тобі обов'язково потрібно займатися більше самоосвітою»); «You can respect only the student who deserves it» («Поважати можна тільки такого студента, який того заслуговує»); «You should worry about your intellectual development» («Тебе повинен хвилювати твій інтелектуальний розвиток»).

Розвиваюча вправа «Reservoir» («Резервуар»), спрямована на формування у студентів, як майбутніх викладачів вищої школи діалогічності педагогічної свідомості. Магістри розбиваються на пари. В бесіді з однокурсниками, викладачами кожний по черзі повинен спробувати виступити у якості «пустої форми», резервуара, у який співрозмовник «вкладає» свої слова, стан, думки, почуття. Той, хто виконує роль резервуара, повинен досягнути внутрішнього стану «резервуара», уявити, що він – форма, він не реагує на зовнішній вплив, а тільки приймає його у свій внутрішній простір.

Необхідно відкинути свої особисті оцінки. Уявити, що Вас нібито немає в реальності, є тільки пуста форма! Якщо буде складно стати з першого разу «резервуаром», необхідно потренуватися декілька разів, і тоді все буде легко виходити. І тільки тоді, коли Ви будете впевнені, що сформували внутрішній стан «резервуара», можна вступати у діалог та намагатися безпристрасно відноситись до свого співрозмовника. Це допоможе Вам навчитися краще розуміти один одного та приймати правильні рішення.

Розвиваюча вправа «Switch to an interlocutor» («Переключись на співрозмовника»), спрямована на формування у магістрів, як майбутніх викладачів вищої школи діалогічності педагогічної свідомості. Дотримання запропонованих рекомендацій щодо поетапної технології переключення на співрозмовника, заснованої на методі логічного аналізу допоможе набути таких необхідних якостей викладача вищої школи як: здатність до партнерських відносин, вміння спілкуватися та домовлятися, будувати гармонійні відносини на основі цінностей діалогічного спілкування, встановлення глибоких та тісних контактів з оточуючими та ін. Магістрам пропонується зміцнити в собі позитивне ставлення до людини. Це необхідно для того, щоб роздратування, неприязнь та неприйняття, не спотворили розуміння даної людини. Потрібно уявити ту складну ситуацію, в якій опинилася людина, потребуюча допомоги та дати відповідь на питання: «What is she doing.

Why does she behave in such a way? Why or what purpose does she behave in such a way? What motivates her to behave in such a way?» («Що вона робить? Чому вона вчиняє саме так? Навіщо або з якою метою вона це робить? Що спонукає її до вчинення саме таких дій?») Знайдіть відповідь на питання: «What desires and needs does a person try to satisfy through his actions? How to build communication or interaction with a person in order to take into account the interests of both sides and to avoid conflicts? What does he have to refuse from? What would you refuse from?» («Які бажання та потреби людина намагається задовольнити посередництвом своїх дій? Яким чином треба будувати спілкування або взаємодію з людиною, щоб врахувати її та свої інтереси та уникнути конфліктної ситуації? Від чого можливо їй треба відмовитись? Від чого могли б відмовитись Ви?»). Подібне опрацювання проблемної чи складної конфліктної ситуації обов'язково допоможе краще зрозуміти свого співрозмовника, однокурсника, колегу по роботі, батьків та прийняти правильне рішення. За результатами виконання даних вправ формулюються висновки. Плануються шляхи саморозвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, формування та постійний розвиток культури почуттів у майбутніх викладачів ВНЗ є одним із найважливіших пріоритетних напрямів їх професійно-педагогічної підготовки. Наявність у викладачів вищої школи високого рівня культури почуттів дозволить їм на такому самому високому професійному рівні здійснювати навчання і виховання студентів. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективним напрямом роботи вбачаємо подальше дослідження інноваційних технологій формування культури почуттів у майбутніх викладачів вищої школи засобами англійської мови.

Література

1. Антоненко Т. Л. Виховання у підлітків культури почуттів засобами мистецтва: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Т. Л. Антоненко. – Х., 1994. – 20 с.
2. Гладких З. И. «Человек в искусстве»: тема и вариации / Гладких З. И. // Искусство и образование. – 2009. – № 2. – С. 27–28.
3. Макшаков С. И. Психология тренинга. Теория. Методология. Практика / С. И. Макшаков. – СПб. : Образование, 1997. – 238 с.
4. Мельник Л. П. Виховання культури почуттів [Електронний ресурс] / Л. П. Мельник, Т. О. Шевчук. – Режим доступу: <http://intkonf.org/melnic-lp-kandidat-pedagogichnih-nauk-shevchuk-to-vihovannya-kulturi-pochuttiv/>

5. Пинахина Е. А. Культура чувств и её воспитание в образовательном процессе / Е. А. Пинахина // Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова. – 2011. – №5-6. – С. 232–236.
6. Санникова О. П. Индивидуальные особенности эмпатии у лиц с разным уровнем социальной адаптивности / О. П. Санникова, О. А. Орищенко, О. В. Кузнецова // Психология у XXI столітті: перспективи розвитку: матер. VI Костюковських читань. – Т. 2. – К.: Міленіум, 2003. – С. 164–169.
7. Скоромна М. В. Роль культури почуттів у професійній діяльності вчителя / М. В. Скоромна // Наука і освіта. – 2013. – № 1–2. – С. 210–212.
8. Ходус Е. В. От «Культуры рациональности» к «Культуре чувства»: особенности методологической реконфигурации / Е. В. Ходус // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – №3 (17). – С. 167–169.
9. Чеботарьова О. В. Культура почуттів як складова духовно-моральних основ підготовки студентської молоді до сімейного життя / О. В. Чеботарьова // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2010. – Вип. 6. – С. 177–183.
10. Шевченко Г. П. Культура і мистецтво в ідеалотворенні особистості / Г. П. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2016. – Вип. 6. – С. 294–305.
11. Шевчук Т. О. Культура почуттів викладача як важливий фактор виховання студентів / Т. О. Шевчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – 2005. – Вип. 8, Ч. 2. – С. 39–45с.

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ЧУВСТВ У БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ СРЕДСТВАМИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Н. С. Сидаш

Статья рассматривает проблему формирования культуры чувств у будущих преподавателей высшей школы средствами английского языка. Проанализированы существующие точки зрения ученых о культуре чувств и ее формировании. В рамках данного исследования также делается попытка спроектировать образовательный процесс направленный на развитие культуры чувств у магистров в рамках дисциплины «Английский язык». Условием успешного решения этой проблемы есть потенциал продуктивной коммуникации в сфере английского языка и внедрения инновационных технологий формирования культуры чувств. Предложенная методика представляет собой совокупность творческих ситуаций, рассматриваемые как своеобразный способ развития культуры чувств у будущих преподавателей высшей школы.

Ключевые слова: культура чувств, будущие преподаватели высшей школы, инновационные технологии, коммуникация в области английского языка.

FORMATION OF CULTURE OF THE SENSES OF THE FUTURE HIGHER SCHOOL TEACHERS THROUGH ENGLISH LANGUAGE TEACHING

N. S. Sidash

The article considers the problem of formation of culture of the senses of the future higher school teachers through English language teaching. The existing points of view of scientists on the culture of the senses and its formation have been analyzed. Within the framework of this research, an attempt has been made to design educational process aimed to develop a culture of the senses of the future higher school teachers through English language. The potential of productive English communication and application of innovative technologies of culture of the senses forming is the condition of the successful solution of this problem. The proposed technique is a set of creative situations, considered as a way of developing culture of the senses of the future higher school teachers.

Key words: Culture of the senses, future higher school teachers, innovative technologies, English communication.

Сідаш Наталія Сергіївна – старший викладач кафедри загальних хімічних дисциплін Інституту хімічних технологій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Рубіжне, Україна). E-mail: natalia-sidash@rambler.ru

Sidash Natalia Serhiyvna – Senior Lecturer of the Chair of General Chemical Sciences, Institute of Chemical Technologies of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Rubizhne, Ukraine). E-mail: natalia-sidash@rambler.ru